رەشبینی و خۆکوشتن لای سێرگی یەسەنین و مایکۆفسکی

زمناکۆ بورهان قانع

zimnaco@hotmail.com

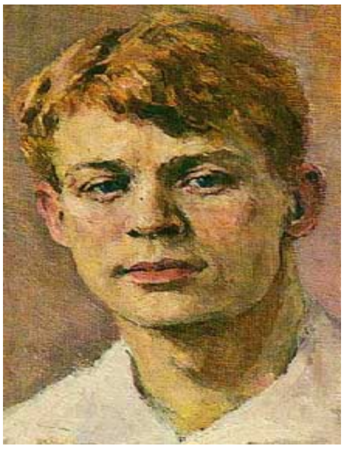

سێرگی یەسەنین

مایکۆفسکی

ئەگەرچی لەگەڵ ئەو رایە دام کە لەدونیادا دوو شاعیر نیە هەمان ئەزمونی شیعرییان هەبێت بەڵام دەکرێت هەندێك وێنا و توانای شیعریی و تەنانەت تا رادەیەك بایۆگرافیای دوو شاعیر بەیەك بچوێنرێت، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا ئەوپەڕی پلەی گەمژەییە گەر بڵێین دوو شاعیر ئیش لەسەر هەمان ستایل دەکەن وهەمان باکگراوندی مەعریفییان هەیە لەسەر دونیای شیعر.

ئەم وتارە دەیەوێت قسە لەسەر هەندێك لایەنی شاردراوەی نێوان دوان لە گەورەترین شاعیرانی روسیا (یەسەنین و مایکۆفسکی) بکات، لە هەمان کاتدا قسە لەسەر هەندێك تراژیدیاو هەندێك وێنەی تاریکی نێو فەزای نوسینی ئەو دوو شاعیرە دەکات کە لەسەرەکیترین خاڵدا یەکدەگرنەوە ئەویش خۆکوشتنە، دواجار هەر ئەم وتارە دەیەوێت لەدەرگای ئەو تەمەنە کورتە بدات کە تێیدا هەردوو شاعیر بڕیاری کۆتایی هێنانێکی پێشوەختە دەدەن، هەر لەنێو ئەم نوسینەدا خەمۆکییەکی قوڵی روسی ئامادەگی هەیەو فەزای پڕ لە غروری یەسەنین هەندێك لایەنی بچوکی نوسینەکە بارگاوی و رەنگڕێژ دەکات و لە هەندێك شوێندا هەوڵم داوە بە جۆرێك بنوسم کە کاریگەری نێگەتیڤ لای خوێنەر دروست نەکات.

کارەسات لەوەدایە کە هەردوو شاعیرەکە لە رۆژگارێکدا دەژین کە شۆڕشی روسی و جەنگی جیهانی یەکەم دەکەوێتە ئەو ماوە زەمەنییەو ئەوانیش وەك میراتێك (دوای تەمەنێکی کورت) رەشبینی و تێکشکانێکی فیکری بۆ خوێنەری روس بەجێدەهێڵن، ئینجا ئەگەر ئەم دوو شاعیرە تەمەنیان درێژ بووایە چ کارەساتێك دەخوڵقاو چەند نوسەر و شاعیری تریان پەلکێش دەکردە ناو بازنەی خۆکوشتن؟؟

خاڵی هاوبەشی ئەزمونی هەردوو شاعیرەکە رەشبینی و خۆکوشتنە، بەڵام لەرووی بیرکردنەوەو کەسایەتییەوە بە ئیعترافی زۆربەی رەخنەگرو نوسەرانی روس یەسەنین کەسێکی لە خۆبایی بووەو مایکۆفسکی تاسەر ئێسقان سادە، یەسەنین گوتویەتی: مایکۆفسکی شاعیرێکی بێ تواناو بچوکە بەڵام مایکۆفسکی بە گەورەو داهێنەر وەسفی دەکات و لە قەسیدەیەکیدا بە ناوی (بۆ سێرگی یەسەنین) کە بەبۆنەی خۆکوشتنەکەی یەسەنینەوە نوسیویەتی دەڵێت:

توانیت بەجۆرێک بمریت

کەئەوانی دی لە جیهاندا

نەیانتوانی بەو جۆرە بمرن

یەسەنین دواهەمین شاعیری گوندنشینی روسیایەو هەردووکیان لەیەك سەردەمدا ژیاون و رۆژەکانی شۆڕشی روسیاو جەنگی جیهانی یەکەمیان بینیوەو مایکۆفسکی لە ساڵی ۱۸۹۳ لەدایك بووەو یەسەنین ساڵی ۱۸۹۵. بارودۆخی ناو خێزان و ژیانی گوند بەتەواوی لە ئیشەکانی یەسەنیندا رەنگی داوەتەوەو (حسب شيخ جعفر)ی شاعیر و نوسەر لە کتێبەکەیدا بەناوی (يسنين قصائد مختارة) دا دەڵێت: شاعیر لەساڵی ۱۸۹۵ لە گوندێکی روسیدا کەلە هێلانە دەچێت و دەکەوێتە ناوچەی (ریازان) بەناوی (کۆنستانتینۆڤۆ) لەدایك دەبێت، منداڵێکی قژ زەردی چاوشین کە خەمۆکییەکی قوڵی روسی پیشان دەدات بە وێنەی شەوە درێژەکانی مۆسکۆ لەو گوندە هێلانە ئاسایەدا دێتە بوون. بەڵام دکتۆرە (حياة شرارة) لە کتێبەکەیدا بەناوی (مایکۆفسکی) دەڵێت: قەوقاز بە جوانییە ئەفسانەییەکەی دەناسرێتەوە، ناوچەیەك پڕە لە شاخ و دۆڵ ودەریاچەو ئاوی خوڕو درەختی هەمیشە سەوز کە مرۆڤ پەلکێش دەکات بۆ رۆمانسییەت، کەواتە هەر ئەم دیمەنانەیە کە وای لە مایکۆفسکی کردووە کە رۆمانسی تر بێت لە یەسەنین. خلدون جاوید کە یەکێکە لە رەخنەگرە دیارەکانی عەرەب

لـە وتارێکیـدا بـە نـاوی (ئایـا یەسـەنین مایکۆفـسکییەکی تـرە؟؟) و بـە پـشت بەسـتن بـە دیراسەیەکی رەخنەگری روسی بـەناوبانگ (زیلینـسکی) دەڵێـت: یەسـەنین هـەروەکو منـداڵانی گوندەکەی خۆی چـەتوون و چەقاوەسـوو بـووەو هەمیـشە بەسـەر درەختـدا سـەردەکەوت بـۆ تێکدانی هێلانەی باڵندەکان و هەموو رۆژێکی یەك شەممان لەگەڵ نەنکیدا دەچـوو بـۆ کلێـسا، هـەر نـەنکی یەسـەنین بـوو کـە منداڵە پێخـاوس و ئـاوارەو برسـییەکانی لـە ماڵەکـەی خۆیـدا کـۆدەکردەوەو چیرۆکی ئەفسانەیی بـۆ دەگێڕانـەوە، لێـرەدا دیمـەنی ئـەو منداڵانـە دەبێتـە سەرەتایەك بۆ دروستبونی کۆمەڵێك وێنەی ترسناك وپڕ لە رەشبینی و بێهودەیی لە هزری ئەو شاعیرەی کە بوو بە یەکێك لە گەورەترین شـاعیرانی روس. هـەردوو شـاعیر لـە تەمـەنێکی زۆر کورتـەوە دەسـت دەکـەن بـە خوێندنـەوەو نوسـین و دایکـی مایکۆفـسکی لـە نوسـینی یادگارییەکانیدا دەڵێت: ڤۆلۆدیا (مایکۆفسکی) لەتەمـەنی چـوار ساڵییەوە کتێبـی دەگـرت بـە دەستییەوەو هەمیشە پێی دەگوتم کە بۆی بخوێنمەوە کاتێکیش کە من سـەرقاڵی ئیـشی مـاڵ دەبووم و نەمدەتوانی داواکارییەکەی جێبەجێ بکەم دەستی دەکرد بە گریان.

مایکۆفسکی پێش ئـەوەی ببێـت بـە شـاعیر بەرهـەمی چـەند نوسـەرو شـاعیرێکی گـەورەی خوێنـدبۆوە ئـەوانیش لـە چەشـنی (کریلۆڤــ، پۆشـکین، نیکراسۆڤــ، و لیرمەنتۆڤــ)، وەك دەگێڕنـەوە هـەرکاتێك ئەگـەر تـەنها بـۆ یـەکجار شـیعرێکیان بـۆ خوێندبێتـەوە دەست بـەجێ لەبەری کردووە. مایکۆفسکی لەساڵی ١٩٠٥ بەدواوە لەسەر شـەقامەکان لەبەرخۆیـەوە گـۆرانی شۆڕشگێڕی دەگوتـەوەو لەسـاڵی ١٩٠٨ دا زینـدانی دەکرێـت و پـاش ماوەیـەك ئـازاد دەکرێـت بـەڵام سـەرلەنوێ لـە سـاڵی ١٩٠٩ دا دەسـتگیر دەکرێتـەوەو هـەر لـەنێو زینداندا سـەرجەم نوسـینەکانی (بـایرۆن، شکسپیر، پۆشـکین و دیستۆیڤـسکی) دەخوێنێتـەوە، بـەڵام یەسـەنین لەساڵانی سـەرەتای خوێندنیـدا سـەرکەوتوو دەبێـت و دەچـێتە خوێندنگـەی مامۆسـتایان کـە تایبـەت بـووە بـە کلێـساکانی ئەوسـەردەمەی روسـیاو ئـەمیش بەهـەمان شـێوە دەچـێتە ژێـر کاریگەری ئەلیکساندەر پۆشکین و لیرمەنتۆڤـ کـە ئەمـەش خـاڵێکی تـری هاوبەشـی نێوانیانـە بەدەر لە خۆکوشتن، بەڵام لە رووی هەڵوێستی شۆڕشگێڕییەوە چەند جیاوازییەك لە نێوانیانـدا بەدی دەکرێت ئەویش ئەوەیە کە مایکۆفسکی هەر لەتەمەنی منداڵییەوە توشی دەستگیرکردن و چەوساندنەوە دەبێت بەهۆی تێوەگلانی بە بزووتنـەوە شۆڕشـگێڕییەکانەوە هـەروەها ژیـانی گوندنشینی لای مایکۆفسکی هیچ کاریگەرییەك بەجێناهێڵێت لەسەر دونیای شیعریی ئەو ئەمـە لـە حاڵەتێکدایـە کـە لای یەسـەنین سـەوزایی و شـاخ و دیمـەنی گوندەکـەی خـۆی بـە تـەواوی کاریگەری لەسەر بەجێدەهێڵێت و زۆر رقی لە پێشکەوتنی تەکنـەلۆژیا بـووەو باشـترین بەڵگـە

بۆسەلماندنی ئەم قسەیە بینیی ئەو شەمەندەفەرەیە کە بەگوندەکەیدا گوزەر دەکات و یەسەنین لە قەسیدەیەکیدا کە بۆ ئەو دیمەنە نوسیویەتی دەڵێت:

ئەو شەمەندەفەرە پێ پۆلاًیینەتان بینی ؟؟
کە بەنێو مێرگ و دۆڵەکاندا
بە ونبوویی
لەنێو تەم و مژی دەریاچەکاندا
گوزەری دەکرد

پاشان بەردەوام دەبێت و دەڵێت:

ئەزیزم... ئەی شێتە کۆمیدییەکە
بۆ کوێ ؟...
بۆ کوێ پێشبڕکێی لەگەڵ دەکەیت؟
ئەوە بە راستتە کە نازانیت
ئێسترە زیندووەکان بەسەر سوارچاکە پۆلاًیینەکاندا
سەرکەوتن ؟؟

کەواتە لێرەدا ئاشکراو روونە کەسەوزایی و دیمەنی گوندەکەی بەتەواوی کاریگەریی لەسەر دەرونی یەسەنین بە جێدەهێڵێت جیاواز لە مایکۆفسکی.

تا ئێرە قسە لەسەر خاڵی هاوبەش و جیاوازی نێوان دوو شاعیرەکە کراوە، بەلاًم هەر لێرەدا وتارەکە دەخوازێت کەئاراستەیەکی پڕ لە رەشبینی وەربگرێت و قسە لەسەر نا ئومێدییەکی بەردەوام بکات.

یەسەنین لە ساڵی ١٩٢٣ بەدواوە (دووساڵی کۆتایی تەمەنی) کۆمەڵێك قەسیدە دەنوسێت کە تەم ومژێکی زۆر لە روئیای فیکری شاعیردا دەردەخات، لە نێو هەردوو قەسیدەی (نامەیەك بۆ باپیرم) و(گەڕانەوە بۆ نیشتیمان) بە ئاشکرا هەست بە تێکشکانی شاعیر دەکرێت، تێکشکانێك کەئارەزووی خۆکوشتن لەتەمەنێکی گەنجیدا لای شاعیر دروست دەکات، لە یەکێك لەو قەسیدانەدا دەڵێت:

ئیرەیی بە کەسانگەلێک دەبەم

کە ژیانیان لە جەنگەکاندا بەسەر برد و

بەرگرییان لە فیکرە گەورەکان کرد

وەلیٚ من، منێک کە گەنجی خۆمم کوشت

هیچ شک نابەم

تەنانەت هیچ یادگارییەک

هەردوو شاعیر لەتەمەنێکی گەنجیداو پاش بەسەربردنی ئەزمونێکی کەم (بەلاٚم گەورە) لە بواری شیعردا زۆر بە زویی ئاراستەی شیعریی خۆیان دەگۆڕن بۆ فەزایەکی پڕ لە ڕەشبینی، کە پێدەچێت ڕۆژەکانی شۆرشی روسی و جەنگی جیهانی یەکەم فاکتەری سەرەکی بن لە خەلٚق بوونی ئەو ئەتمۆسفیرە پڕ لەحوزنەی نێو قەسیدەکانیان، بەلاٚم ڕەشبینییەکە لای مایکۆفسکی بە ئەندازەیەکی زیاترە چونکە خۆکوشتنی یەسەنین پێش خۆکوشتنەکەی مایکۆفسکی دەکەوێت و ئەم قەسیدەیەی یەسەنین کاریگەری زۆر لەسەر دەروونی مایکۆفسکی بەجێدەهێلێت کە دەلێت:

پیٚویستە خۆشنودی لە رۆژانی داهاتوو

دابماڵین

لەم دونیایەدا

هێندە قورس نیە کە بمریت

وەلیٚ بینای ژیان

قورسترە

مایکۆفسکی بەردەوام ڕۆژژمێرێکی پێبووەو لەسەردەمی شۆڕش و جەنگدا شیعرەکانی تێدا نوسیوەو لە دوای خۆی نزیکەی (٧٣) ڕۆژژمێری بەجێهێشتووەو هەندێکی تریشی فەوتاون. شاعیر لە قەسیدەکانی کۆتایی تەمەنیدا بە چەشنی یەسەنین عەبەسییەت و بوونگەرایی بە تەواوی لە شیعرەکانیدا ڕەنگی داوەتەوە ئەگەرچی هەندێك جار یەسەنین ویستوویەتی لەو

قاڵبە شیعرییە بێتە دەرەوەو قسە لەسەر خۆشنودی بکات بەڵام لە قەسیدەیەکیدا کە باس لە نامۆ بوونی خۆی دەکات دەڵێت:

نا ... هەرگیز من لەگەڵ خۆم ناگونجێم
من چ شتێک نیم
جگە لە پیاوێکی نامۆ
دەمەوێت بخوێنمەوە ... وەلێ
کتێبەکە لە دەستم قووتار دەبێت و
باوێشک دەدەم و
بەمجۆرە
چاوانم دەنوقێنم و لەبەر پەنجەرەکەوە
دەبینم.. رەشەبایەک مەرگی خۆی هەڵگرتووە
هەروەکو ئەوەی
هەست بە نزیک بوونەوەی جەنازەیەک بکەم

لە ٢٨ ی دیسەمبەری ساڵی ١٩٢٥ دا جەستەیەکی ساردی خۆکوشتوو لەنێو یەکێك لە میوانخانەکانی لینینگراد دا (میوانخانەی ئینگلیتێر) دەکەوێت، ئەو جەستەیەش جەستەی یەسەنینی شاعیرەو خۆی خنکاندووە وەك دەگێڕنەوە پێش مردنەکەی بە لەحزەیەکی کەم ئەم قەسیدەیەی نووسیوە:

ماڵئاوا ئەی هاوڕێ
بەبێ تەوقە کردن
بەبێ وشە
دڵتەنگ مەبە!! و برۆکانت مەدە لەیەک
لەنێو ئەم جیهانەماندا
شتێکی تازە نیە کە بمریت

بێگومان لەوەش تازەتر نیە

کە بژین

فاکتەری سەرەکی خۆکوشتنی مایکۆفسکی ئەو ئافرەتە بووە (لیلیا یۆریڤنا بریك/١٨٩١-١٩٧٨) کە لەگەڵی ژیاوە چونکە بەهۆی پەیوەندیی مایکۆفسکی لەگەڵ ژمارەیەکی زۆر لە ئافرەتانی تر خۆشەویستەکەی خۆی حاشای لێدەکات و بەجێیدەهێڵێت ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە شاعیر بە یەکجاری نائومێد دەبێت لە گەڕانەوەی لیلیا.

پاش خۆکوشتنەکەی لە ١٤ ی ئاپریلی ١٩٣٠ دا (کە فیشەکێك دەنێت بەسەر دڵی خۆیەوە) لەنێو کەناڵە ئیعلامییەکاندا پڕوپاگەندەیەکی زۆر ناراست و نا تەندروست بڵاودەبێتەوەو گومان هەڵدەگرن لە خۆکوشتنەکەی بەڵام پاش پشکنینی حاڵەتەکە لەلایەن پۆلیس و دکتۆری شەرعی تایبەت بەو ڕووداوە بەهۆی ئەو خوێنە زۆرەی کەلێی ڕۆیشتووە لەو ساتەوەختە کەمەدا ئەوەیان لا ئاشکرا دەبێت کە شاعیر دەست بەجێ لەحاڵەتێکی ئاسۆیی دا لەسەر پشت دەکەوێت لێرەدا هەست دەکرێت کە ئەم دوو شاعیرە لە زۆر لایەنی ژیانیاندا لەیەك دەچن هەر لە تەمەنی کورتەوە بیگرە تا ئەوەی کە لە گوندەوە هاتوون و تا ئەو ڕادەیەی کە هاوبەشن لە پرۆسەی خۆکوشتندا پاشان ئەو نوسەرە هاوبەشانەی کە هەردووکیان چونەتە ژێر کاریگەرییان، بەڵام خۆکوشتنی ئەمان جیاواز بووە لە (ژاك فاشێ) ی دادایست و سوریالیست کە ئەویش بە هەمان شێوەی (جۆرج تراکل) ی شاعیری نەمسا بە خواردنی بڕێکی زۆر لە کۆکایین و ماددەی بێهۆشکەر کۆتایی بەخۆی دەهێنێت.

دواجار یەسەنین خۆی دەکوژێت و مایکۆفسکی سەرزەنشت و ئیدانەی ئەو خۆکوشتنە دەکات بەڵام دوای پێنچ ساڵ ئەویش هەمان کردەوەی هاوڕێکەی دووبارە دەکاتەوە.

تێبینی :

دەقە شیعرییەکانم لە زمانی عەرەبییەوە وەرگێڕاوە چونکە تا ئێستا هیچ نوسەرێکی کوردم نەبینیوە لەسەر ئەم دوو شاعیرە بنوسێت یان دەقە شیعرییەکانیان وەربگێڕێتە سەر زمانی کوردی، لەبەرئەوە هیچ بەرهەمێکی وەرگێڕدراوی ئەو دوو شاعیرەم بە کوردی نەبینیوە بێجگە لە وەرگێڕانێکی کاك هەندرێن کە نوسینێکی (جۆن بیرگەر)ی لە عەرەبیەوە وەرگێڕابوو بەناوی (مایکۆفسکی زمان و مردنەکەی).

سەرچاوەكان:

١- لمايكوفسكى: بدايات الخيبة والانتحار، ابراهيم العريس، جريدة الحياة ٢٠٠٤/١٢/٣٠.

٢- لشاعر يسينين.. هل هو مايكوفسكى آخر؟ - خلدون جاويد، موقع البيت العراقي.

٣- كيف يمكن للانسان ألا يحب فولوديا ؟ بورتريهات نسائية لمايكوفسكي، أحمد عبدالعزيز، موقع جهات الالكتروني.

٤- صحيفة الوطن السعودية_ الاثنين ١٥ ربيع الآخر ١٤٢٦هـ الموافق ٢٣ مايو ٢٠٠٥م العدد(١٦٩٧) السنة الخامسة.

٥- فلاديمير مايكوفسكي في ذكرى انتحاره، صوت الثورة و ضحيتها، د.ابراهيم استنبولي، مدونات مكتوب، السبت ١٤ تموز ٢٠٠٧.